

В сучасних умовах пандемії COVID-19, при загостренні проблем соціальної захищеності населення, система соціальних послуг повинна бути спрямована на забезпечення доступності та оперативності їх надання, ефективності реалізації соціальних запитів. Подальше підвищення рівня надання соціальних послуг тісно пов'язано з якістю інформації щодо потреб громад. Професійність проведення відповідних досліджень є одним із факторів забезпечення успішної реалізації реформи соціальних послуг.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації визначення потреб населення адміністративно-територіальної одиниці у соціальних послугах: наказ Міністерства соціальної політики України від 15.10.2012 № 648. URL: http://plsz.gov.ua/pub_doc/nakaz_648.doc.
2. Посібник із визначення потреб населення об'єднаної територіальної громади у соціальних послугах. Практичні рекомендації. URL: <https://decentralization.gov.ua>.
3. Про соціальні послуги: Закон України від 17 січня 2019 р. № 2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19>.

СТАТИСТИЧНА ГРАМОТНІСТЬ СУСПІЛЬСТВ ЗНАНЬ: ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ЧИННІЙ ПАРАДИГМИ СТАТИСТИКИ

Шевчук Володимир Олександрович,
доктор економічних наук, професор,
Національна академія статистики, обліку та аудиту

Упродовж останніх десятиліть відбуваються зміни так званого інформаційного та постінформаційного суспільств. Їх підсумком стає формування суспільств знань. Становлення цього типу суспільств є одним із найважливіших викликів сучасності. Ці явища визначають особливості сучасного суспільного розвитку, значною мірою впливаючи на статистичну грамотність суспільств, оснований на знаннях.

Легітиматії досліджуваних типів модерних суспільств (суспільств знань; суспільств, оснований на знаннях) як новітніх різновидів суспільної типології істотно посприяла доповідь ЮНЕСКО «До суспільства знань» [1]. Доповіді передувало проведення світових самітів із проблем інформаційного суспільства і суспільства знань та низки підготовчих міжнародних конференцій, які на початку 2000-х років відбулися в Угорщині (м. Будапешт), Швейцарії (м. Женева), Тунісі, а також у Німеччині (м. Майнц), Франції (м. Париж).

Сучасні дослідники цього типу суспільств з метою визначення сутності інформаційного суспільства називають такі явища, як стрімкий розвиток інформаційних технологій, надмірна експансія засобів масової інформації, так звана інформатизація сфер життя тощо [2]. До певної міри ці явища можуть

вважатися підставами для пояснення чинників виникнення інформаційних суспільств. Однак ми не вважаємо їх достатніми аргументами для ідентифікації суспільств, оснований на знаннях.

Завдяки здобуткам неортодоксальної української економічної думки задовго до згаданої доповіді ЮНЕСКО було спрощено завдання дослідників, які до цього часу продовжують вважати, ніби «економічних теорій багато <...> Насправді <...> їх тільки дві. Створені вони <...> королівським лікарем Ф. Кене та викладачем літератури А. Смітом» [3, с. 381–382]. А ще раніше це положення незалежно підтвердив видатний подвижник кібернетики і дослідник складних систем Вільям Росс Ешбі. Фундатор принципу достатнього різноманіття довів, що «теорія інформації може розглядатися як форма спрощення, бо <...> змішує в загальну масу всі причини та всі наслідки і пов'язує тільки два підсумки» [4].

Визначальним для подальшої ідентифікації знаннєвої основи суспільств стає зображення згаданих теорій Ф. Кене і А. Сміта у вигляді дерев пізнання. Докорінна відмінність цих дерев полягає в тому, що одне з них народжує поживні плоди, а друге – обдаровує людство отруйними плодами [3, с. 381–382]. Зважаючи на те, що метафоричні дерева являють собою світоглядну модель економічного пізнання людства, тобто плоди цих дерев уособлюють визначений тип знань (життєствердний чи навпаки – смертоносний), ця модель дозволяє з достатнім ступенем визначеності вести мову про адекватність знаннєвих засад статистичної грамотності суспільств.

Вельми важливим стає питання про подальший розвиток статистичної грамотності суспільств. У зв'язку з цим йдеться насамперед про економістів, які «з'являться згодом» (тобто після Ф. Кене і А. Сміта). «Дехто з них виростить якусь галузку на дереві пізнання – але ж не більше, – передбачав наш сучасник. – Дерев залишиться двоє, і тільки двоє. Двоє, навіть якщо з'явиться мода на новітні економічні теорії» [3, с. 381–382].

Невід'ємною складовою досліджуваних процесів є чинна статистика як інформаційний феномен сучасних суспільств. Відтак статистична грамотність суспільств зумовлюватиметься адекватністю теорії та практики чинної статистики вказаним глобальним викликам. З огляду на становлення суспільств, оснований на знаннях, ключовою для ідентифікації статистичної грамотності в цих умовах є відповідь на питання, якими мають бути ці знання.

Із викладених положень слідує, що прийнятними для модерних суспільств є тільки життєствердні знання. Рятівний контент розвитку передбачає зміну парадигми інформаційного буття суспільств. Тож утвердження життєдайних економічних знань відповідно визначатиме і подальшу трансформацію інформаційного та постінформаційного «наповнення» суспільного розвитку.

Становлення статистичної грамотності суспільств нині перебуває під істотним впливом іншого глобального виклику сучасності. Йдеться про виклик, пов'язаний із появою нового різновиду суспільної типології. Мається на увазі виклик, що спричиняє зміну суспільного розвитку, а саме перехід суспільств до розвитку, іменованого сталим [5].

З часу приєднання країн світу, включаючи Україну, до так званого «процесу Ріо» критерієм їх розвитку є сталість [6]. Дотримання сталості передбачає встановлення балансу між задоволенням сучасних потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, включаючи їхні потреби в безпечному і здоровому довкіллі.

У вересні 2015 р. держави-члени Організації Об'єднаних Націй на Саміті зі сталого розвитку в Нью-Йорку ухвалили чергову глобальну програму сталого розвитку, що містить 17 цілей, яких світ має досягнути до 2030 р. Із січня 2016 р. розпочався відлік часу виконання нової програми: залишається лише 10 років для досягнення вкотре поставлених цілей [7].

У загальнолюдській історії немає більш важливих спільних узгоджених рішень, ніж ті, що ухвалені учасниками згаданих зустрічей на вищому рівні. Водночас їх безуспішність можна пояснити світоглядними вадами існуючої теоретичної економіки, на якій ґрунтуються ідеологія та стратегії сталого розвитку.

Постає питання про те, яким належить бути сталому розвиткові в умовах, коли рішення зібрань найвищого рівня не дають належної відповіді на найактуальніші для людства проблеми. Необхідна адекватна сучасним глобальним викликам і загрозам визначеність наукових засад, на яких мають ґрунтуватися стратегії по-справжньому сталого розвитку.

Стає все більш зрозумілою нагальність основоположних змін в обґрунтуванні та втіленні реалістичніших стратегій. Теперішнє, а особливо прийдешнє людство задля власного порятунку має керуватися природничими, а не політичними чи політизованими принципами економічного мислення і господарювання.

Це свідчить про необхідність запровадження новітньої парадигми статистики, здатної бути адекватною викликам сталого розвитку. Окреслюється усвідомлення того, що безальтернативними для сталого суспільного розвитку вважатимуться тільки рятівні економічні знання, які нині повинні продукувати модерні суспільства знань.

Передумовами становлення новітньої статистичної парадигми є наявність фундаментальних засад моделі по-справжньому сталого розвитку, підвалини якої є життєствердними. Слід вказати, що від початку 90-х років ХХ ст. у світовому інтелектуальному середовищі відбуваються важливі зрушення. Адекватним цим позитивним зрушенням і досліджуванним викликам та визначальним для становлення новітньої статистичної парадигми є окреслення новітньої галузі світової економічної науки – екологічної економіки [8].

Її «піонером» визнано видатного ученого, громадського і політичного діяча, економіста і статистика Сергія Подолинського, 170-ліття якого відзначається цього року. Неупередженість і наукова етика зарубіжних дослідників засвідчують неминущий характер доробку С. Подолинського. Бо саме він очолює світову когорту подвижників цієї перспективної наукової галузі – єдиний українець серед 12 «апостолів екологічної економіки» [9].

Отже, глобальні інформаційні виклики супроводжуються викликами розвитку, які потребують забезпечення керованості розвитку модерних суспільств. Як слідує із викладених положень, знаннева основа досліджуваних типів сучасних суспільств покликана бути суто рятівною. В свою чергу, життєствердні засади суспільного розвитку мають забезпечувати уподібнення економіки природі, досягне завдяки проєкції живого на неживе. Наступним кроком розвитку є «вписування» господарювання у довкілля, що досягається через надання керованості цій проєкції.

З огляду на те, що релевантними для суспільного розвитку нині є тільки життєствердні знання, парадигму управління, інформаційним забезпеченням якого вони є, належить виводити з ідеї керованості суспільств, оснований на цих знаннях. Утвердження рятівних економічних знань визначатиме подальшу стратегію інформаційного та постінформаційного «наповнення» суспільного розвитку. Рятівний контент розвитку передбачатиме зміну парадигми інформаційного буття суспільств. Ставатимуть безальтернативними знання, адекватні наданню керованості суспільно-господарським процесам.

У попередніх роботах ми вказували, що ідеї подвижників європейської фізіократії та української наукової школи фізичної економії збіглися в часі з появою низки управлінських парадигм XVIII–XXI ст., зокрема фундаментальних наукових розробок у галузі теоретичної та прикладної кібернетики, які відповідали економічним викликам [10]. Парадигму управління, інформаційним забезпеченням якого є рятівне знання, нині належить виводити із можливостей забезпечення керованості суспільств через симбіоз названих ідей.

Відтак належить вести мову про поєднання потенціалу фізико-економічних та управлінських ідей Ф. Кене і А.-М. Ампера, С. Подолинського і Б. Трентовського, В. Вернадського та Н. Вінера, М. Руденка і В. Глушкова. Симбіоз їхніх новацій істотно змінює існуючу парадигму теорії і практики управління економікою. Її утвердження забезпечуватиме керованість влади вже не просто розумом, а рятівним знанням.

Ці аргументи переконують у наявності вагомих інтелектуальних переваг, які надають Україні можливості утвердження принципово нової статистичної парадигми. Новітня статистика, вибудовувана на фундаментальних природничих засадах, не підвладних політичним впливам, інтересам чи примхам, тобто на засадах, які є питомо українськими, а не запозиченими, мають світовий вимір, а найважливіше – є рятівними для українства і людства, а особливо для власних і загальнолюдських нащадків, має ставати основоположним сегментом життєствердного економічного знання.

Наявність цих передумов дозволяє говорити про низку науково-прикладних, освітніх і просвітницьких ініціатив України, а саме:

– розгортання наукових досліджень, результати яких передбачають парадигмально нові основи теоретичних і прикладних підвалин екологічної статистики;

– запровадження на цих наукових і практичних засадах освітньої підготовки та надання відповідної досліджуванім викликам кваліфікації новій генерації фахівців з екологічної статистики;

– утвердження принципово нової моделі статистичної грамотності суспільств, яка передбачає виховання адвокатів, а не катів нащадків.

Викладені положення узгоджуються з іншими міжнародними ініціативами України як засновниці та країни-члена ООН, спроможної пропонувати світовій спільноті проекти просування життєствердного мислення, покликаного бути основою становлення парадигми новітньої статистики та формування статистичної грамотності суспільств, основаних на рятівних знаннях.

Список використаних джерел

1. К обществам знания. Всемирный доклад ЮНЕСКО. Париж: ЮНЕСКО, 2005. 239 с.
2. Кюблер Х.-Д. Міфи про суспільство знань. Пер. з нім. К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. 264 с.
3. Руденко М. Енергія прогресу. Вибрані праці з економії, філософії і космології. К.: Кліо, 2015. 680 с.
4. Эшби У. Р. Принципы самоорганизации. Пер. с англ. М.: Мир, 1966. 332 с.
5. Наше общее будущее: Доклад Международной комиссии по окружающей среде и развитию. Пер. с англ. М.: Прогресс, 1989.
6. Порядок денний на XXI століття. Ухвалений Конференцією ООН в Ріо-де-Жанейро (1992 р.). Пер. з англ. К., 1998.
7. 17 цілей сталого розвитку. URL: <http://ecoclubua.com/2016/01/17-tsilej-staloho-rozvytku/>.
8. Екологічна економіка. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Ecological_economics.
9. Сергій Подолинський. URL: https://ru.qwe.wiki/wiki/Sergei_Podolinsky.
10. Shevchuk V. (2019). Modern informative and innovative principles of nature management in the context of creating the latest economic picture of the world. *Information and Innovation Technologies in Economics and Administration*. Katowice: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Technicznej w Katowicach, 267 p.